

Magyari Sára (főszerk.) – Bartha Krisztina – Balogh Brigitta (szerk.)

Oktatás határhelyzetben (Balogh Andrea)

PARTIUM KIADÓ. NAGYVÁRAD. 2017. 219 OLDAL.

Az *Oktatás határhelyzetben* című tanulmánykötet a 2016. március 4-én a Partiumi Keresztény Egyetemen, Nagyváradon megrendezett neveléstudományi konferencia előadásainak szerkesztett változatát tartalmazza. Figyelemfelkeltő a kiadvány címe, az oktatás határhelyzetben való láttatása, amely a tanulmányok alapján, illetve a megjelenés földrajzi elhelyezkedése folytán is többjelentésű. Egyrészt utalhat arra, hogy a konferencia helyszíne, Nagyvárad, két ország határmezsgyéjén található szó szerinti jelentésben is, továbbá két kultúra, a román és a magyar vonzásában helyezkedik el. Ha a kötet szerzőit nézzük, akkor szintén kulturális érintkezéseket vehetünk észre, ugyanis magyarországi és romániai oktatási intézmények képviselői jelentkeznek, akik kutatásaik keretében a két országot érintő, aktuális oktatási kérdéseket mutatják be. A kötet tartalmilag is változatos, sokszínű, az oktatás különböző szintjeit és

megvalósulási formáit taglalja. Mindez az oktatás határponton való létének horizontális síkja lehet, viszont a kötetben lévő tanulmányok az oktatással kapcsolatos filozófiai kérdésekre is reflektálnak, ami inkább vertikális elmozdulást eredményez. Ezen azt érthetjük, hogy jelzik, az oktatás határponton van, az elmozdulási irányok pedig sok mindent befolyásolhatnak, személyes és közösségi jövőt, végső soron pedig az emberiség jövőjét. A kötetben található 29 tanulmány néhány nagyobb tematikai tömbbe sorolható, amelyeket egy-egy témajelölő cím alatt mutatok be.

A digitalizált világ

Czékmán Balázs, Aknai Dóra Orsolya, Fehér Péter tanulmánya a budapesti Puskás Ferenc Általános Iskolában végzett kutatás alapján a digitális történetmesélés és a kiterjesztett valóság (AR) alkalmazásaira épül. A diákok különböző triggerképeket beszkenelve további tartalmakhoz jutottak a tananyaggal kapcsolatosan, vagy ők állíthattak elő új tartalmakat. Az új technika alkalmazására irodalom-, angol-, földrajz- és informatikaórán került sor. A szerzők főként összegző, rendszerező órán ajánlják az AR-ek alkalmazását. Molnár György és Szűts Zoltán a főiskolások körében végzett felmérést a Facebook oktatási használatát illetően. Írásukban az informális tanulási dimenzió létjogosultsága és kiterjesztése mellett érvelnek, bár konkrét javaslatokat erre vonatkozóan nem fogalmaznak meg.

A művészeti nevelés moralitása

Horváth Gizella rendkívül izgalmas gondolatmenetben az esztétikum és a moralitás összefüggéseit feszegeti. Kiindulási pontját az esztétikai nevelésről szóló kortárs szövegek, Martha Nussbaum és Suzanne Choo írásai jelentik. Ezt követően visszautal a jó és a szép különválasztásának kanti elgondolására, hogy mindezek fényében Schiller *Levelek az esztétikai nevelésről* című művét elemezze. Kiemeli, hogy a romantikus szerző az esztétikai nevelést a morál megelőlegezőjének látja, de az esztétikai nevelés nem tartalma, hanem formája alapján lehet a morál előkészítője. Ezzel a szerző is egyetért. Kritikával illeti David Carr álláspontját a posztmodern regényekkel kapcsolatos véleménye miatt (mivel ő a művek tartalmát morális szempontból kifogásolja), illetve osztja azt a nézetet, amely szerint a művészet nem használati utasítást nyújt, hanem szabad választásra készítet. Tamusné Molnár Viktória Karácsony Sándor művészeti nevelésről vallott nézeteit vizsgálja. Felvázolja Karácsony

nézeteinek korabeli kontextusát és a nyelvészpedagógus kapcsolatrendszerét. Kultúra- és művészetelméletének alapja az a gondolat, hogy a művészet társasérzelem- és jelképrendszer. A szerző kiemeli, hogy Karácsony nézete szerint a művészeti érzék és esztétika, valamint a moralitás összefüggésben vannak egymással.

Zenei nevelés

Sz. Fodor Adrienne írásában a kóruséneklés hagyományáról értekezik a korai kereszténységtől kezdve Luther koncepcióján keresztül Kodály elméletéig. Célkitűzése kiemelni a kóruséneklés közösségformáló szerepét, amelyre, mint vallja, a 21. században is szükség van és lesz. Váradi Judit a zenehallgatás élményének oktatási keretek között történő megteremtéséről ír. Kiemeli, hogy Magyarországon 1962 óta a tananyag része a zenehallgatás, ami segíthet abban, hogy később a diákok a komolyzene kedvelői és hangversenyek látogatói legyenek. A szerző szerint a zenemű élményszerű befogadását a pedagógusnak kell előkészítenie. Kitér a tudatos zenehallgatás fejlesztő hatására is. Molnár Ágnes saját tanári gyakorlatából hoz példákat az ének-zene oktatásának hatékony megoldásaira. Tizenegy játékos feladatot mutat be, amelyeket zenepedagógusi gyakorlatában rendszeresen alkalmaz. A szerző koncepciója az, hogy felgyorsult világunkban is törekedni kell a zenei pontosságra, ugyanakkor a tanárnak igyekeznie kell a monotonitás feloldására is változatos és játékos gyakorlatok segítségével. Szűcs Tímea a magyarországi alapfokú művészeti iskolák helyzetével foglalkozik. Mint írja, a legtöbb művészeti iskola a keleti országhatár mentén található. Kvantitatív kutatást végezve az iskolák és a tanulók számának csökkenését, valamint a mögöttük meghúzódó okokat vizsgálja, a törvényi háttérrel, továbbá a finanszírozás terén történt változásokat (önkormányzati finanszírozásból állami vagy egyházi fenntartásba való átmenet). A hallgatók számának növelése érdekében fontosnak tartaná az új tanszakok, például a könnyűzenei ágak bevezetését.

A nevelés etikája

Magyari Sára a fegyelem képét vizsgálja a romániai magyar oktatásban, a kérdőíves kutatás helyszíne két temesvári középiskola volt. Feltételezése az, hogy a diákok inkább tagadó, a tanárok pedig igenlő válaszokat adnak a fegyelem szükségességére vonatkozóan. Az eredmény azt mutatja, hogy a diákok fontosnak tartják a fegyelem megőrzését az eredményes tanulás érdekében. A tanulmány elméleti keretében áttekinti a magyar pedagógiai szakirodalom fegyelemmel kapcsolatos állásfoglalásának változásait, illetve összeveti a román értelmező szótárak *fegyelem* szócikkének meghatározásaival. Kiss Lajos András írása Erich Fromm filozófus, szociálpedagógus etikájának pedagógiai vonatkozásait elemzi, akinek racionális alapokon nyugvó humanista erkölcsi nézete szerint az embernek biofil, azaz életigenlő lénynek kell lennie. Fromm másik kiemelt gondolata, hogy megfelelő ön- és világismeret kell ahhoz, hogy az ember erkölcsi lényként létezzen. Szerinte a tekintély és a fegyelem soha nem zárhatja ki a racionalitást és a kritikai éberséget, mert ezek csak így lehetnek hatékonyak a személyiség kibontakozására nézve. Kiss úgy véli, hogy a filozófus nézetei a pedagógiai gyakorlatban máig megfontolásra érdemesek. Fodor László tanulmányában azt vizsgálja, hogy milyen feltételeknek kell teljesülniük ahhoz, hogy az iskola humanizáltságáról beszélhessünk. Megállapítja, hogy az az iskola lehet igazán sikeres, amelyik a humanizmus kultúrájára alapozza működését, ami a gyermekek javát, azok testi és lelki fejlődésének előmozdítását jelenti. Jenei Teréz a gyermekirodalom és a gyermekkönyvek által a másság elfogadását segítő attitűdformálásra helyezi a hangsúlyt. Fontosnak véli az olyan kortárs, úgynevezett érzékenyítő gyermekkönyvek tanítását, amelyek nemcsak idealizált világképet, hanem a jelenkor gondjait, feszültségeit is közvetíteni tudják a gyermekeknek. Mandel Kinga Magdolna a 2011-es román tanügyi törvény iskola-előkészítő osztályok bevezetésével kapcsolatos problematikus pontjait vizsgálja egy székelyföldi kisvárosban. Kutatása a tanfelügyelők, a pedagógusok és a szülők válaszreakcióira irányult. Következtetése egyben kritika is a felülről indított és vezényelt, nagy társadalmi költségekkel járó oktatási reformok irányába.

Az oktatás szociális kérdései

Szántó Ildikó írása Romániából, Bihar megyéből hoz példákat a gyermekvédelem szükségességére vonatkozóan. Felvázolja ennek törvényes keretét, illetve számadatokat közöl a Bihar megyei gyermekvédelmi rendszerben elhelyezett fiatalokkal kapcsolatban, majd az interjúalanyok viselkedésmechanizmusait vizsgálva mutat rá a bántalmazott gyermekek és fiatalok önpusztító vagy agresszív viselkedésére, kiemelve a megelőzés és a tanácsadás szükségességét. Belényi Emese a romániai magyar nemzetiségű siketek speciális eseteivel és igényeivel foglalkozik. Hangsúlyozza, hogy ez a helyzet kettős kisebbségi mintázatot alakít ki a romániai társadalomban. Érinti a vegyes házasságok esetét, halló és siket családtagok együttélési lehetőségeit, illetve felhívja a figyelmet arra, hogy a legnagyobb hiány a magyar jelnyelv elsajátításának és gyakorlásának lehetősége azon gyermekek számára, akik magyar nemzetiségű siket vagy halló családokból származnak. Fontosnak tartja olyan szociálpedagógusok képzését, akik a család és az oktatási intézmények között közvetíteni tudnának a problémák megoldása érdekében. Pornói Imre a 20. század elején megerősödő szociális pedagógia elméleti felvázolásával foglalkozik, amely az egyént a közösség tagjának értelmezte, és a gyermeket mint individuumot a társadalom, végső soron pedig a nemzet tagjának tartotta. Tanulmányában különbséget tesz a szociális pedagógia és a munkásmozgalom ideológiája között, kiemelve, hogy a szocialista tanok előszeretettel karolták fel és vallották magukénak a szociális pedagógia nézeteit. Rákó Erzsébet a magyarországi szociálpedagógusok elhelyezkedési lehetőségeit vizsgálja. A mintatantervek alapján összehasonlítja a szociálpedagógiai és a szociális munka szakokat, és kimutatja, hogy a szociálpedagógusok több pedagógiai és gyermekvédelmi tárgyat tanulnak. Ezek alapján javaslatot fogalmaz meg arra nézve, hogy a gyermekvédelmi és gyermekjóléti intézményekben céltartan szociálpedagógusokat kellene alkalmazni, mert a képzésük alapján eredményesebben tudnák ellátni a gyermekvédelemmel kapcsolatos feladatokat.

Oktatás a Partiumban

Hollósi Hajnalka Zsuzsanna kérdőíves kutatást végzett a Nyíregyházi Egyetem Bessenyei György Tanárképző Központjának 5 féléves tanári mesterszakos hallgatói körében. A kutatás eredményeként megállapította, hogy a hallgatók az intézmény jó hírneve miatt választották ezt az oktatási helyszínt, illetve többnyire elégedettek az oktatás színvonalával. Az eredmények az intézmény létjogosultságát támasztják alá a partiumi régióban. Dusa Ágnes Réka a partiumi hallgatók részvételét vizsgálta a külföldi mobilitásban. Az adatokat négy intézményből merítette: Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. A vizsgált időszakra vonatkozóan (2010 és 2015 között) a határon túli magyar intézmények esetében minden mobilitási (tanulmányi és munkavállalói) formában magasabb arányokat mutatott ki. Bartha Krisztina alsó tagozatos gyermekek beszédhang-differenciálási képességeit kutatta kétnyelvű környezetben, Nagyváradon. A felmérés 136 tanulóval történt magyar tannyelvű és román tannyelvű oktatási keretek között tanuló magyar–magyar, illetve magyar–román családból származó gyermekekkel. Az eredmények azt mutatják, hogy a beszédhang-differenciálásban nincs számottevő eltérés a csoportok eredményei között. A legjobb eredményeket a magyar osztályba járó, vegyes házasságban született gyermekek mutatták. A szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a beszédhang-differenciálás képességét már óvodáskorban sokkal tudatosabban kellene fejleszteni, mivel a magyar családban élő és magyarul tanuló gyermekek eredményei feltűnően gyengék voltak.

Az óvó- és tanítóképzés múltja, jelene és mindenkori kérdései

Kissné Rusvai Julianna tanulmánya egyfajta oktatástörténeti vizsgálatot nyújt a nyíregyházi Kálvineum óvóképzésére vonatkozóan. Írásában a második világháború utáni időszak sokféle rendelet és gyakori változtatások között működő óvóképzés rövid, de intenzív időszakát (egészen 1956-ig) vázolja fel. Dráviczki Sándor a magyaryelv-oktatást vizsgálja az 1867–1918 közötti időszakban a magyarországi nemzetiségi és vegyes tanítási nyelvű tanítóképzőkben. Áttekinti a különféle kormányrendeleteket, amelyek fokozatosan a magyarosítás szorgalmazásának irányába mozdultak el, főként a tanítóképzés

tekintetében. Kötelezővé tették a magyar nyelv tanítását minden oktatási intézményben, illetve megkövetelték a tanítók magyarnyelv-tudását. Felsorolja azokat az intézkedéseket, amelyek által a kormány igyekezett a magyar nyelv tanítását és tanulását elősegíteni. Debrenti Edit és Sitkuné Görömbei Cecília tanítóképzős hallgatók geometriai ismereteit vizsgálták a Partiumi Keresztény Egyetemen, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozatán és a Nyíregyházi Egyetemen. Kiindulópontként összevetették a magyarországi és a romániai óvodai és iskolai programokat. Megállapították, hogy mindkét ország oktatási programjában már az óvodában elkezdődik a geometriai ismeretek átadása, ezért az óvó- és tanítóképzős hallgatók számára elengedhetetlen az alapfokú geometriai tájékozottság. A vizsgálat eredménye az, hogy a hallgatók ismeretei hiányosak a geometriai alakzatok azonosításában. Figula Erika, Pauwlik Zsuzsa Orsika és Körei László tanulmánya azt vázolja fel, hogyan lehet felkészíteni a bölcsődei szakemberképzésben részesülő egyetemi hallgatókat a munkájuk során várható stressz kezelésére. Több technika tanítását sorolják fel, ilyenek az autogén tréning, a villámrelaxáció, az asszertív kommunikáció, a kognitív torzulások felismerése stb. Következtetésük az, hogy a Nyíregyházi Egyetemen a hallgatók képzésük során elsajátíthatják azokat a készségeket és kompetenciákat, amelyek segítik őket a mentális egészségük megőrzésében.

A tanárszerep kihívásai

Menyhárt Ágota a tanári szerep és a tanulói motiváció kérdéskörét tárgyalja. Erre vonatkozóan kérdőíves felmérést végzett a budapesti Modern Európai Tanulmányok Akadémiája Szakközépiskola tanulói körében. Az eredmény azt mutatja, hogy a diákok nem szakmai, hanem érzelmi alapon differenciálnak a jó tanár és rossz tanár kategóriáját illetően, továbbá kiderült, hogy különösképpen igénylik az érzelmi megerősítést a pedagógus részéről. Nagy szerepet kap a humor is az oktatók megítélésében. A szerző szembenéz a tanárszerep változásaival, illetve igyekszik megoldási javaslatokat megfogalmazni a tanulói motiváció felkeltésére. Kovácsné Duró Andrea miskolci és pécsi tanárjelölt egyetemi hallgatók és gyakorló tanárok értékelési nézeteit kutatta. A személyes élményeket is megjelenítő kutatás eredménye az, hogy mind a tanárjelöltek, mind a gyakorló pedagógusok a minősítő, a szummatív és a tájékoztató jellegű értékelési formákat érvényesítik, az értékelés tárgya pedig a tanulók memóriateljesítménye. Ugyanakkor lassú elmozdulást tapasztal a személyre szabottabb és motiváló értékelési formák felé, amelyek megerősítésére a szerző a tanárképzés és a tanári továbbképzések során lát lehetőséget. Sarka Lajos a kémiaoktatás izgalmairól számol be. Olyan ötleteket (többek között önképzőkör és nyári szaktábor) nyújt, amelyek megvalósításával vonzóbbá válhat a kémiaoktatás. Nagy Ágota az interkulturális kommunikáció oktatását vizsgálja a bölcsészképzésben, különös figyelmet fordítva a rendelkezésre álló magyar nyelvű szakkönyvekre. A kvalitatív tartalomelemzés során arra a következtetésre jut, hogy a magyar nyelvű szakkönyvek elméletorientáltak, inkább a nemzeti kultúrák sajátosságainak bemutatására törekszenek, nem fordítanak figyelmet az interakciós vonatkozások vizsgálatára. A szerző az interkulturális kommunikáció oktatásában a kompetenciafejlesztő kommunikációs helyzetgyakorlatokat tartja a leghatékonyabb módszereknek.

A kötet tanulmányainak sorát Balázs Géza írása indítja, amely keretbe foglalja azokat a kérdéseket, problémahelyzeteket, megoldási javaslatokat, amelyek a tanulmánykötetben fellelhetők. A humán etológia és a nyelvészet érintkezési felületeit, illetve az emberi viselkedéskomplexum és a kommunikáció kapcsolatát vizsgálja. Csányi Vilmos humán etológiával kapcsolatos kutatásaira alapozva három kulcsfogalom, a csoport, az akció és a konstrukció viselkedésmódzatait (CSAK) tekinti át. Következtetése az, hogy az emberi kommunikáció tudatos megélésére és javítására kellene törekednünk. Sejteti, hogy a nevelésnek ebben nagy szerepe lehet.

Az oktatási folyamat többlépcsős, többszereplős, összetett intézményrendszer, ennek köszönhetően a kötetben található írások is sokszínűek, témájukban változatosak, a felvetett kérdések, megfogalmazott problémák és javaslatok aktuálisak. Habár a kérdőíves adatok 2015 előtti kutatásokra épülnek, és a

kötet szerkesztése kissé egyenetlen, de mindez semmit sem von le a tanulmánykötet értékéből. Megállapítható, hogy ami a kötetben olvasható, Ottlik Géza szavaival élve: *Iskola a határon*.

Balogh, Andrea: Education at the boundary

Az írás szerzőjéről

Balogh Andrea

egyetemi adjunktus, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad
andrea.balogh[kukac]yahoo.com